

בס"ד

הופיע במגזין היוקרתי של קהילת חב"ד: "כפר חב"ד" – טבת תשס"ו

מתי בפעם האחרונה נתקלתם בספר שבו אלף פרקים?

כל הי"ד ביז אחת

בשבוע שבו חל כ' טבת, יום ההילולא ה-801 של הרמב"ם, מזכה בית המדרש 'אור וישועה' החיפאי את עם ישראל כולו במתנה ייחודית, שעתידה להעניק תנופה רבה ללימוד הרמב"ם: כל ארבעה-עשר ספרי משנה-תורה לרמב"ם בכרך אחד! * הרב יוחאי מקבילי, עורך 'הרמב"ם בכרך אחד', מספר בראיון קצר ל"כפר חב"ד" על ההפקה חסרת התקדים ועל מעלותיה הרבות של המהדורה החדשה והחדשנית וכיצד ספג הוא אישית אהבה גדולה ללימוד הרמב"ם והצטרף ללימוד היומי כתקנתו של הרבי.

מאת מ' משה

לא הרחק מהטכניון בחיפה, סמוך למעוז של אקדמיה חילונית, להבדיל, שוכן בית המדרש 'אור וישועה', מקום תורה חי ותוסס שסטודנטים רבים באים בשעריו לטעום טעמה של תורה ויהדות אמיתית. בראש בית המדרש עומד הרב אליהו זייני, את בית המדרש מנהל הרב יצחק וייספיש ובשבוע של יום ההילולא ה-801 של הרמב"ם הוא זיכה את הרבים בצעד שעתיד לתת תנופה רבה ללימוד הרמב"ם.

כדי להבין את מהות הבשורה שוחחנו עם הרב יוחאי מקבילי, בוגר הטכניון (בעל תואר שני במדעי המחשב), שמצא בבית המדרש הזה בית חם. ביוזמתו ובהנהגתו, צוות מיוחד של תלמידי חכמים שקד כמה שנים על הפקה גדולה ונכבדה, חסרת תקדים, של כל ספר משנה-תורה לרמב"ם בכרך אחד.

אהבה לרמב"ם וכרטיס כניסה

* איך הגעת לרעיון?

- בשעתו היתה לי הזכות ללמוד תורה בירושלים ובאותם ימים הייתי משתתף בקביעות בשיעורים ברמב"ם שמסר הרב הגאון רבי יוסף קאפח. כידוע הרב קאפח המנוח עסק רבות במשנתו של הרמב"ם והוציא לאור מהדורות משלו הן לספר משנה תורה והן לתרגומים חדשים של מורה נבוכים ופירוש המשניות בערבית ללשון הקודש. ממנו ספגתי אהבה גדולה ללימוד הרמב"ם ובעקבות זאת הצטרפתי אחר-כך ללימוד הרמב"ם היומי כפי שתיקן הרבי מליובאוויטש.

מאז, זה שנים אני פועל בעזרת ה' להפצת לימוד המב"ם וקירוב העם אל משנתו. הפעילות הזו היא בדרכים שונות ובין השאר פרסמתי (לרגל 800 שנה לפטירת הרמב"ם, בשיתוף עם משרד החינוך) ספר של ביאור להלכות דעות שיכול לשמש לילדי ישראל ולכלל ישראל כרטיס כניסה למושגים במשנת הרמב"ם.

עם זאת, העיקר הוא כמובן לימוד המשנה תורה עצמה שהרמב"ם עצמו מגדיר אותו ספר שיש בו כל התורה שבעל פה.

אני מרגיש שעם הופעת הרמב"ם בכרך אחד, התקנה והקריאה הקדושה של הרבי לעשות את משנה תורה לרמב"ם לספר ששייך לכל העם, קטן כגדול, כלשון הרמב"ם בהקדמה – התקדמה עוד צעד מוחשי.

בלי מפרשים, עם הרבה מעלות

* איך בנויה המהדורה?

- כדי לכלול את כל ארבעה עשר הספרים של הי"ד החזקה, משנה תורה, בכרך אחד, כללנו בספר את הרמב"ם עצמו, ללא מפרשים, שכן לא זו מטרת המהדורה שלפנינו. מצד שני, יש למהדורה שלנו כמה מעלות לגבי רוב המהדורות אחרות. אם לפרט יותר, הכוונה ראשית כל לנוסח. הנוסח שאימצנו הוא הנוסח של מהדורת קפאח, אבל עם השוואות למהדורות כתבי-יד אחרות.

* ומה באשר למהדורות הספרים הנדפסים?

- המהדורה המצויה והשכיחה של "משנה תורה" היא מהדורת דפוס וילנא. כידוע, יש בה הרבה שיבושים הן בשל "תיקוני" הצנזורה הנוצרית, הן משום טעויות דפוס רבות ומשונות והן מפאת "תיקוני" חכמים, שכל אימת שלא הבינו את לשון הרמב"ם, סיימו "ונראה שצ"ל" ובאו מדפיסים והחליטו "לתקן" את לשון הרמב"ם וקלקלו.

במשך השנים, עם הכרת חשיבותן של נוסחאות מדויקות בכלל, ובפרט בלשונו הטהורה של הרמב"ם, יצאו לאור מספר מהדורות נוספות ועשינו שימוש בחילופי הנוסח הנמצאים בהן.

הכוונה בעיקר למהדורות הבאות:

א) מהדורת הרב שבתאי פרנקל (עד כה נדפסו יג כרכים מתוך יד בהוצאת "בני יוסף", תשל"ה-תשס"ג), עם המפרשים היסודיים ותוספות מועילות. לפני עורכי המהדורה היו דפוסים ראשונים של "משנה תורה" וכתבי יד רבים. עבודתם ההשוואתית בין הנוסחים ראוייה לכל הערכה והוקרה, אך הם החליטו להציב נוסח עיקרי המבוסס על ספרי הדפוס הראשונים, אף אם ברור שהוא שגוי, ולהניח בסוף הכרך, בנבכי "ילקוט שינויי נוסחאות" את נוסח כתבי היד. אמנם דפוסים ראשונים אלו טרם הצנזורה הנוצרית מבטיחים תוצאה טובה יותר מן הדפוסים האחרונים, אבל נוסח כתבי היד עדיף כמובן. עם זאת, עשינו שימוש בחילופי הנוסח המשמעותיים המוזכרים הן בשולי הדף והן ב"ילקוט שינויי הנוסחאות".

ב) מהדורת "יד פשוטה" להרב נחום רבינוביץ שליט"א לספרים מדע, אהבה, זמנים, נשים, משפטים וסוף זרעים (הוצאת מעליות, תש"ן-תשס"ד). מהדורה זו, שעיקרה הוא הפירוש, בנויה בדרך כלל בהתבסס באופן מוחלט על כתב יד בודד.

ג) מהדורת "רמב"ם מדויק" לרב יצחק שילת שליט"א. עד כה הופיעו שני ספרים: מדע וזרעים (הוצאת שילת, תשס"ה). מהדורת עריכה מדעית על פי מספר כתבי יד בצירוף תצלומי עמודים מנוסח דפוס וילנא.

ד) מהדורת "מכון ממרא" (טרם ראתה אור הדפוס) לרב שלמה בן אברהם שליט"א ולצוות תלמידי חכמים שעמו, המבוססת על רוב כתבי יד תימן על פי מהדורות קאפח ופרנקל.

חשוב לציין שההבדלים הגדולים בין הנוסחאות הם בין הדפוסים השונים אבל כיוון שנצמדנו מלכתחילה למהדורת הכת"י של קאפח, נותרו רק מעט שינויים משמעותיים, בערך 700 שהם פחות מאחד לפרק, שהרי כידוע ספר משנה תורה לרמב"ם מכיל בדיוק אלף פרקים. ואגב: אם מוסיפים לאלף עוד שישה, כשמונים גם את פרקי התפילות וההגדה – זה בגימטרייה "משנה תורה" (1006).

ליהנות בקלות מהכול

*** ומה עוד יש במהדורה שלכם שאין במהדורות המצויות?**

- יתרונה של מהדורה מדויקת הנמסרת בכרך אחד הוא בעצם הנגישות אליה גם לעיון ראשון ונוסף על כך, במהדורה בכרך אחד יכול הלומד הסוקר פרקים שלמים במבט אחד, לעמוד על מבנה ההלכות, היקפן וסדרן, ולחרוז הלכה להלכה בכל רחבי התורה. כאשר כל הרמב"ם הוא בכרך אחד אפשר ליהנות ממנו בקלות יותר הן לצורך עיון בנושא אחד מסויים ובין בליווי לימוד התלמוד, לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא אף תוך כדי "הדף היומי", בין בדרך בקיאות כפי תקנתו של הרבי מליובאוויטש.

*** מלבד הגהת וקביעת הנוסח, עשיתם עוד משהו בטקסט עצמו?**

- כיוון שהכוונה היתה ליצור מהדורה עממית, עשינו את הדברים הבאים: הרמב"ם לא פיסק את חיבורו, אך אנו הוספנו, להקלת הקריאה ולמרוצתה, פיסוק חלקי הכולל רק נקודה ופסיק ומירכאות לציטוט הפסוקים וכל ראשי התיבות נפתחו.

נוסף לכך, צוות תלמידי החכמים שהשתתף בעריכה השקיע עמל בנושא חלוקת ההלכות. כידוע, הרמב"ם חילק את הלכותיו ליחידות קצרות וכתב בהקדמה: "וכל פרק ופרק אחלק אותו להלכות קטנות כדי שיהיו סדורים על פה". בכתב היד, סימן של סגול הפוך ורווח הבדיל בין הלכה לחברתה אבל בדפוסים, נשתבשה חלוקה זו, וחלוקה אחרת, שונה ומשונה, נתקבלה. במהדורת הדפוס הנפוץ ביותר "דפוס וילנא", יש מאות שיבושים של חלוקת הלכות לא נכונה, גדולה מדי (כלומר מספר אחד הכולל הלכות אחדות), ולפעמים הלכה אחת מקוטעת.

במהדורה זו החזרנו עטרה ליושנה באופן בולט וברור: כל הלכה חדשה בכתבי היד נפתחה בפסקה חדשה. ההלכות חולקו על פי מהדורת כתבי היד של הרב קאפח ועל פי חלוקת ההלכות במהדורת פרנקל, שגם היא נעשתה כעדותם על פי "כתבי יד של ספרי הרמב"ם שבאו מתימן, הידועים כמדויקים ומוסמכים ביותר, ומסתבר שלא שינו כלום מחלוקת ההלכות שעשה רבנו".

כיוון שהרמב"ם לא מספר את הלכותיו ומספור ההלכות הנרחב בא עם הדפוסים הראשונים, גם במהדורה זו לא ראינו עניין למספר את ההלכות שבכתבי היד, ולא רק משום שאין חלוקה מוסכמת ואחידה בין כתבי היד, אלא בעיקר משום שהמספור הכפול (הדפוס וכתבי היד) מבלבל מאוד. לכן, מספור ההלכות נעשה על פי דפוס וילנא הנפוץ, שאליו נוהגים לציין בכל הספרות התורנית.

ועשינו עוד משהו כדי להקל את החיפוש של כל הלכה: מפתחות לספרי הרמב"ם ולחטיבות ההלכות, כפי סדרן, וכפי סדר הא"ב; מפתחות לתרי"ג מצוות, תיאום בין מניין המצוות במבנה הספר שבהקדמה לבין מניין המצוות הקצר; מפתח לכאלפיים פסוקים מן המקרא עם לשון הפסוק המצוטט, והפניות מלאות לכל מקוריהם ב"משנה תורה"; מפתח ערכים ומושגים; מפתח אישים ומפתח מידות ומשקלות.

כל המפתחות מסודרים לפי אל"ף-בי"ת בצורה קלה ונוחה לשימוש ויש למפתחות תועלת בפרט כשהם בתוך רמב"ם בכרך אחד, בשונה ממי שיחזיק רשימה של הפסוקים המוזכרים ברמב"ם אבל כל שורה ברשימה מפנה אותו לכרך אחר.

עוד דבר חשוב כוללת המהדורה – כל מקום שיש ברמב"ם ציור, הושבנו אמנים שעשו אותו יפה מחדש. למשל, מפורסמים דברי הרבי שלפי ציור הרמב"ם קני המנורה בבית המקדש היו ישרים, באלכסון, ולא עגולים. הציור בכת"י הרמב"ם הוא בפירוש המשניות. בדפוסים רבים של משנה תורה הציור מופיע בצורה לא כל כך מוצלחת אבל כאן אמנים עבדו עליו והוא מוגש בצורה נאה.

אני מבקש להדגיש גם שזכינו להסכמות של שורת גדולי תורה והלכה, הרבנים הגאונים: הרב מרדכי אליהו, הרב אברהם אלמליח, הרב מרדכי אשכנזי, הרב אליהו זייני, הרב שמואל טל, הרב רצון ערוסי, הרב שלמה עמאר, הרב נחום רבינוביץ – כל אחד לפי כבודו ומעלתו.
#פרויקט נשגב ותרומה אמיתית

* במה פרויקט כזה כרוך מבחינה טכנית?

- יחד עם הרב ויספיש וכל הצוות השקענו הרבה עמל ויגיעה בבחירת האות, סוג וצבע הנייר, הכריכה וכל שאר הפרטים ופרטי הפרטים, ואחרי עבודה של מספר שנים זכינו לברך על המוגמר.

*** מה הרגשת עם הופעת הספר שהשקעתם בו הרבה כל כך?**

- זו בהחלט הרגשה מאוד מרוממת. אנשים שמחזיקים את הספר בידיהם בפעם הראשונה מתרגשים מעצם העובדה שבידם נמצאת כל התורה שבעל-פה וגם אנחנו מרגישים שמן השמים זיכו אותנו בדבר נשגב שיתרום תרומה אמיתית לכבוד התורה וללימוד התורה ובפרט לקירוב עוד יהודים רבים וטובים לשמירת התקנה של הרבי לקבוע שיעור יומי ברמב"ם.

ציטוטים :

יתרונה של מהדורה מדויקת הנמסרת בכרך אחד הוא בעצם הנגישות אליה גם לעיון ראשון ובנוסף על כך, במהדורה בכרך אחד יכול הלומד הסוקר פרקים שלמים במבט אחד, לעמוד על מבנה ההלכות, היקפם וסדרם, ולחרוז הלכה להלכה בכל רחבי התורה

אנשים מתרגשים מעצם העובדה שבידם נמצאת כל התורה שבעל-פה וגם אנחנו מרגישים שמן השמים זיכו אותנו בדבר נשגב שיתרום תרומה אמיתית לכבוד התורה וללימוד התורה ובפרט לקירוב עוד יהודים רבים וטובים לשמירת התקנה של הרבי